

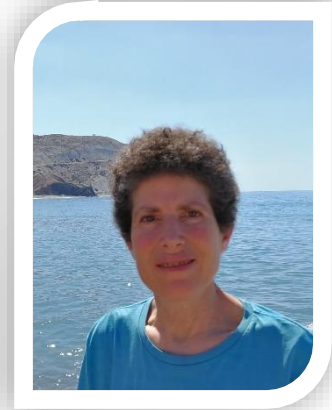
ניוזלטר המרכז לחקר האישה ביהדות ע"ש פניה גוטספלד הלר סתיו תשפ"ג

דבר ראש המרכז, פרופ' יעל שמש

חברות וחברים יקרים,

שנה חדשה היא נקודת ציון הולמת לבחינה עצמית, ורצוי שזו תתבצע בעיניים טובות, היודעות להוקיר את מה שהשגנו במהלך השנה אך בלא להתעלם ממה ששאפנו להשיג ועדיין לא הושג.

אני מתבוננת על השנה שחלפה בסיפוק ובהכרת תודה. אומנם היה פרויקט שקיוונו לסיים השנה והתעכב, מסיבות שאינן תלויות בנו, אך אי"ה נזכה להביאו לידי גמר בשנה הקרובה. לצידו – היו דברים רבים ומשמחים שנעשו והתממשו.

הניוזלטר שלפניכם מצביע על מה שהמרכז לחקר האישה ביהדות ע"ש פניה גוטספלד הלר השיג בשנה האחרונה, הודות למאמצים של רבים וטובים, בראש ובראשונה הרכז האקדמי של המרכז, ד"ר יצחק פס, שפעל ללא לאות למען קידום מטרות המרכז. תודה גם לחברות ההנהלה של המרכז – פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, פרופ' רויטל רפאל-ויוונטה ופרופ' זהר לבנת, שנתנו כתף בנפש חפצה. אני מודה גם על שיתופי פעולה מבורכים שהמרכז נהנה מהם בשנה האחרונה, על שותפות ושותפים לדרך, שתענוג לעבוד איתם, ומעל לכול אני חשה הכרת תודה עמוקה לפניה גוטספלד הלר ז"ל, שבנדיבותה אפשרה את כל הפעילות המבורכת הזו, הכוללת גם תמיכה במחקרים, החל מרמה של עבודה סמינריונית ועד לרמה של ספר היוצא בהוצאה מכובדת בארץ או בעולם. כל פעולה ופעולה של המרכז היא נר וירטואלי לזכרה.

אני מבקשת לברך כל אחת ואחד מכם שתתבוננו לאחור בסיפוק, בעיניים טובות, בהכרת תודה על ההישגים שהשגתם במהלך השנה, על האתגרים שצלחתם, תוך הבנה שגם מה שעדיין לא הושג – מחכה לזמן המתאים כדי להתממש. ולא פחות אני מברכת אתכם שתתבוננו קדימה בעיניים בורקות ומייחלות לקראת היעדים והאתגרים שהצבתם לכם לשנה החדשה שבפתח. והכול בעי"ה, בבריאות טובה ובשמחה.

שלכם,

יעל שמש

מלגות ופרסים

כמדי שנה חילק המרכז מלגות ופרסים לסטודנטים וסטודנטיות הכותבים עבודות מחקר העוסקות בחקר האישה ביהדות:

מלגות לתלמידי מחקר

חגית בוכבינדר, המחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו, תואר שני
בנושא: **כתיבת אוטוביוגרפיות על-ידי שורדות שואה, שהתפרסמו בשנות ה-80 של המאה ה-20, כביטוי לתיעוד וזיכרון, בהנחיית פרופ' ג'ודי באומל-שוורץ.**

עניינו של מחקר היסטורי זה הוא לזהות ולמפות מאפייני תיעוד של זיכרון מגדרי, כפי שהם עולים באוטוביוגרפיות שכתבו נשים בעקבות אירוע קיצון. במרכזו של המחקר עומדת השאלה – מהן התמות המגדריות הבאות לידי ביטוי באוטוביוגרפיות של שורדות שואה? ההנחה היא כי דיון בנושאים מגדריים העולים בכתיבתן של שורדות שואה, תורם לחקר של מאפייני תיעוד מגדרי, והוא עשוי להצביע על קשר בין תמות מגדריות לבין אירועי קיצון כפי שהללו באים לידי ביטוי באוטוביוגרפיות, ומוסיף לשלמותו של הנרטיב ההיסטורי. בחירתן של הכותבות בסוגיות כגון על מה כותבים, מה כותבים ומידת החשיפה של חוויות, נובעת לעיתים משיקולים מגדריים והתייחסות החברה אל נשים באופן כללי ואל נשים שחו אירועי קיצון, במיוחד. כתיבתן מאופיינת בביטוי הקשר היום-יומי שלהן עם העולם באמצעות מחשבה ותשוקה, עונג וכאב גופניים ולעיתים הכתיבה אף משמשת עבורן מפלט מפני המוות. מבט מגדרי נשי חושף תחום עשיר ומורכב, אשר בלעדיו הנרטיב ההיסטורי והבנתו לוקים בחסר.

רעות יהודאי, המחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה, תואר שני
בנושא: **מטביעים חותם: כתובות גרפיטי של צעירים ובני נוער באתרי מורשת בתקופת המנדט כבבואה לעיצוב לאום וחברה, בהנחיית פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן.**

טיולי צעירים וצעירות ברחבי הארץ הייתה תופעה שכיחה בתקופת המנדט. במהלך שיטוטיהם הותירו אחריהם המטיילים כתובות גרפיטי ובהן ציון שמם או קבוצתם, המעידות על ביקורם במקום. היקפן הרחב של הכתובות מעיד על שכיחותה של התופעה שטרם נחקרה לעומק, והיא במוקד המחקר. המחקר ינתח כתובות גרפיטי של צעירים וצעירות מארבעה אתרים שונים ברחבי הארץ: מצדה, שער הגיא, מערת צדקיהו ובית שערים.

המחקר יציג את התופעה בכללותה ויעמוד על משמעויותיה הנרחבות בהיבט החברתי. המחקר יבחן את אופן מעורבותן של קבוצות שונות בתופעה זו, ביניהן גם הנשים הצעירות. המחקר יבקש

לנתח את המאזן המגדרי של הכתובות ובאמצעותו לעמוד על דיוקנה של הנערה המטיילת. נוסף על כך, ייבחנו גם משמעויותיה הלאומיות של התופעה כבבואה לעיצוב חברת היישוב המתגבשת. מחקר זה יצטרף למחקרים קודמים אודות תרבות הצעירים והצעירות בתקופה הנדונה ויוסיף להם רובד נוסף בהאירו עליהם מזווית חדשה ומקורית.

רחלה לוי, המחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה, תואר שני בנושא: **המשפחה במושבי העובדים בעמק יזרעאל בעשור הראשון להקמתם כבבואה לתפיסת האישה, לקונפליקטים מגדריים ולפתרונותיהם**, בהנחיית פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן.

תקציר: במחקר זה אני מבקשת לחשוף את סיפורן שלא נחקר דיו של הנשים במושבי העובדים בתקופת ייסודם (שנות העשרים של המאה העשרים) ולבחון אותו מנקודת המבט של המשפחה שהיוותה בסיס לצורת התיישבות זו. ברצוני לעמוד על מאפייני האישה והמשפחה במושבי העובדים, לבחון את אופן עיצוב דיוקן האישה במושב לנוכח מקומה ותפקידה במשפחה תוך התמקדות בקונפליקטים שליוו אותה, ולנתח את האופן שבו החיים במושבי העובדים היוו פתרון לקונפליקטים אלה. המחקר ישזור אפוא בין שלושה נושאים: נשים, משפחה ומושבי העובדים – יחסי הגומלין ביניהם והאופן שבו עיצבו זה את זה.

האישה החלוצה בכלל ובהתיישבות העובדת בפרט הייתה במצב מורכב במיוחד. על אף שאיפותיה לשוויון ולנטילת חלק פעיל במרחב הציבורי, שוויון מגדרי לא היה מנת חלקה. יתר על כן, תפיסת חשיבות האימהות והמשפחה הועצמו בחברה הלאומית. מן העבר השני, גם המשפחה עברה שינוי בהתיישבות (במיוחד בקיבוצים), דבר שיצר תסכול וקונפליקטים אצל הנשים בכל הנוגע לזהותן ולמקומן בחברה.

מושבי העובדים היה ייחודי בנוגע לזהותה ולמקומה של האישה בהתיישבות, ובמהותו עתיד היה להציע פתרון לקונפליקט זה, אלא שהמציאות לא תמיד עלתה בקנה אחד עם היומרה. בחינת זהות האישה ומקומה בהתיישבות דרך הפריזמה של המשפחה במושבי העובדים, עתידה להוסיף פרק חדש לסיפור המורכב של האישה בהתיישבות העובדת, ובנוסף תאיר על רעיון מושבי העובדים בארץ ישראל, יישומו וייחודיותו מזווית חדשה.

ניצן כספי שילוני, התוכנית ללימודי מגדר, תואר שני (מסלול להשלמת תזה) בנושא: **ניתוח נרטיבי של פסקי דין רבניים בתיקי גירושין שבהם נטענה אלימות פיזית כלפי בן הזוג**, בהנחיית ד"ר רונית עיר-שי.

המחקר מבקש לעמוד על האופן שבו בתי הדין הרבניים בישראל מבנים את עילת הגירושין של אלימות פיזית מצד בן הזוג במסגרת תביעות שבהן עותרת האישה לגירושין. הדיסציפלינה המרכזית היא חקר המשפט והמגדר, כאשר התשתית של המחקר היא ספרות חקר ההלכה והמשפט העברי העוסקת ביחסים של חכמי ההלכה לאלימות במשפחה ובפרט

לכפיית גט במקרה של אלימות. בנוסף לכך, המחקר מתבסס על הידע שנצבר במדעי החברה ובלימודי מגדר אודות התופעה של אלימות במשפחה.

באמצעות ניתוח נרטיבי של פסקי דין אני מבקשת לחלץ תמות, ערכים ומסרים תרבותיים שמשוקעים בכתיבה של הדיינים, ומבטאים את תפיסתם בנוגע למאפייניה של תופעת האלימות במשפחה, לרבות בחינת האמינות המיוחסת לעדותה של האישה הקורבן לאלימות; הרף הראייתי הנדרש ממנה להוכחת רכיבי העילה; מידת הטרוויאליות שמיוחסת לתופעת האלימות במשפחה, והאופן שבו מכוונים בתי הדין את דמותה של האישה נפגעת האלימות. כן אצור הבחנה בין העמדה הגלויה של בתי הדין בפסקי הדין (למשל: אמירות ששוללות אלימות מבחינה מוסרית) לבין הנרטיב שחבי בין השורות, ואעמוד על האופן שבו הקביעות העובדתיות והמשפטיות שבטקסט המשפטי-הלכתי מכוונות זהויות מגדריות, ובפרט את הזהות הנשית.

יעל דהן, המחלקה לספרות עם-ישראל, תואר שני בנושא: **תְּבִרָה מְנָשִׁים יְעָל: סיפור יעל וסיסרא בראי הדורות**, בהנחיית ד"ר איתמר דרורי.

סיפור יעל וסיסרא, המוכר מן המקרא (שופטים ד-ה), זכה לייצוגים רבים ולהתייחסות מפורטת ורב-פנים בהגות ובתרבות היהודית ומחוצה לה. במחקר זה אבקש להתבונן בסיפור מנקודת מבט שטרם נחקרה: כסיפור רב גרסאי, רב-קולי ומתפתח בתוך מרחב התרבות היהודי. חקר הסיפור הרב-גרסאי על יעל וסיסרא כפנומן אחדותי כולל

ריבוי-פנים אידיאי והרמנויטי, ועובר תמורות והתפתחות סינכרונית ודיאכרונית לאורך ההיסטוריה היהודית, במשך אלפי שנים – מתקופת המקרא ועד לימינו אלה. הדמות המרכזית בסיפור זה היא יעל שזכתה לברכה מיוחדת בשל עזרתה לעם ישראל. ואכן מבין שתי הדמויות המרכזיות בסיפור, יעל וסיסרא, דמותה של יעל מקבלת את המקום המרכזי.

במחקר זה יש משום תרומה לעריכת מחקרים עתידיים מדיסציפלינות שכנות כגון תנ"ך, היסטוריה ומחשבת ישראל, בהקנותו פרספקטיבה חדשה על הבנת התימה והגנאלוגיה של קריאותיה ופרשנותה.

במחקר זה נעשה שימוש בכלים שפותחו במתודה התימטולוגית, לצד כלים מתחום הנרטולוגיה, הספרות המשווה, הסוציולוגיה וחקר התרבות.

במסגרת המחקר יתבצע איסוף של טקסט סיפורי, ספרות מקור משלימה, פרשנות ותעודות היסטוריות המקיימות זיקות שונות אל הסיפור, בצד ספרות מחקר הנוגעת לכתיבתו ולהתפתחותו של הסיפור על סוגותיו השונות לאורך ההיסטוריה היהודית. בהקשר זה אעיר כי בשלב זה בכוונתי להגביל את מלאכת חיפוש הגרסאות והחומר ההשוואתי, על מנת להשאיר אפשרות ריאלית להרחבה משמעותית של עבודת המאסטר לכדי עבודת דוקטור, בהמשך.

אסף שטיינברגר, המחלקה לתנ"ך, דוקטורט בנושא: **חקר ההערכה ומגמתה של מגילת רות**, בהנחיית פרופ' אד גרינשטיין ופרופ' עדינה מושבי.

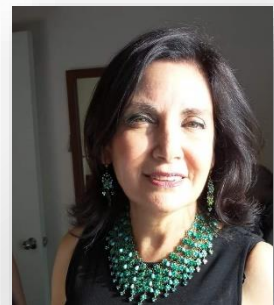
בחקר מגילת רות קיימות מעט מחלוקות על פרטי הסיפור, אך קיימות גישות שונות ומנוגדות בתכלית ביחס למסר המרכזי העולה ממנו. במחקרי אני סוקר ארבע קריאות מרכזיות של מגילת רות שהועלו בספרות המחקר, ומראה כיצד כל קריאה משתמשת אחרת בחומרי העלילה על-מנת להגיע למסר החינוכי-תאולוגי של הסיפור. איני טוען שניתן להכריע בקלות בין הקריאות, אך לדעתי שלוש מתוך הארבע אינן מתיישבות זו עם זו, ורק הצעה אחת יכולה להצטרף כקריאה משנית לקריאה אחרת.

לאחר שנבחנות ההצעות השונות במחקר ביחס לתכלית ספר רות על יתרונותיהן וחסרונותיהן, אני מציע קריאה חדשה ביחס לשינוי אותו ביקש מחבר ספר רות לחולל בקהל קוראיו. הצעתי היא שהמשבר האישי הקשה שעוברת נעמי בפרק א מעורר את הקונפליקט המרכזי של הסיפור: ערעור על צדקת האל, ובפרט על פרדיגמת "השכר והעונש". כיצד יתכן שנעמי שלא חטאה נשארה חסרת כל וללא כל אפשרות תקומה?

כדי לפתור קונפליקט זה הסיפור מציג החל מתחילת פרק ב שרשרת של יוזמות אנושיות והתערבות אלוהית המוליכות את הסיפור עד סופו הטוב. לאורך הסיפור כולו נחרזת פרדיגמת השכר והעונש דרך מעשי הדמויות. רות פועלת ב"חסד" כלפי חמותה פעמיים וזוכה לשבח מבעז ולשכר מאת ה'. גם בעז פועל לטובת רות ולטובת נעמי בשתי הזדמנויות שונות וזוכה גם הוא לשכר על כך. לבסוף, זוכה נעמי לאשר אבד לה בתחילה, היא שבה אל אדמתה וזוכה לבן דרך כלתה, לו היא נהיית אומנת.

לבסוף, אני מחזק קריאה זו דרך עימות בין דמותה של נעמי לדמותו של איוב. בין שתי הדמויות ישנן הקבלות רבות, אך ההקבלות מעצימות דווקא את המחלוקת התיאולוגית בין ספר רות לספר איוב. בעוד ספר איוב מערער על פרדיגמת השכר והעונש, מגילת רות מבקשת לתת משנה תוקף לפרדיגמה זו דווקא באמצעות שימוש באותו סיפור מסגרת.

דליה אלון, המחלקה לספרות עם ישראל, דוקטורט בנושא: **יסודות אימפרסיוניסטיים בסיפורת של חנה בת שחר**, בהנחיית ד"ר ורד טוהר.

מחקר זה, עיקרו קריאה פרשנית-אימפרסיוניסטית במכלול יצירתה של חנה אייכנשטיין, סופרת חרדית הכותבת סיפורת עברית תחת שם העט: חנה בת שחר.

בת שחר מציבה במרכז סיפוריה את תודעתן של דמויות נשיות, תוך מתן ביטוי לעולמן הפנימי, התרבותי והחברתי. היא מתארת מצבי נפש והלך רוח של הגיבורות ביחס למציאות חייהן.

המחקר יציג קריאה מחודשת במכלול יצירתה, מנקודת מבט אימפרסיוניסטית, המאפשרת הסרת "מסכות" וכניסה אל תודעתן של הגיבורות בדרך עקיפה. בחינה מדוקדקת של תיאורי הטבע והנוף תהווה פתח אל "חיים בסוגריים", חיים העוסקים בתיאור עולם פנימי נשי, ומסופרים על ידי סופרת חרדית, הנאלצת להתמודד עם שורה של ציוויים דתיים וחברתיים בתוך תרבות שהיא ממובנים רבים תרבות של הדחקה, ובחיפוש אחר "פואטיקה של סבל". זוהי כתיבה העוסקת בתיאור המגבלות של חברה ושל ערכי מוסר, ובניסיונות לפרוץ אותם במטרה להגיע לאוטופיה, שלא תמיד קיימת במציאות, שאף פעם לא מושלמת, ובניסיון בריחה מבעיות.

ברוח תיאוריות ספרותיות, אמנותיות, מגדריות, פמיניסטיות ופסיכואנליטיות ייבחנו הנושאים: חי נישואין, זוגיות, יחסי הורים וילדים, בדידות, החמצה, אומללות, אהבה בין גברים לנשים ובין נשים לנשים, הטרדות מיניות ובעיקר עיצוב הסובייקט הנשי בתוך המערכות החברתיות.

הדס רייכלסון, הפקולטה למשפטים, תואר שלישי בנושא: **הטלת אחריות פלילית בגין סרבנות גט**, בהנחיית פרופ' הדר דנציג-רוזנברג ופרופ' רות הלפרין-קדרי.

בהתאם לדין היהודי, התרת קשר הנישואין אינה נעשית על ידי בית הדין הרבני, אלא על ידי בני הזוג. סרבנות גט מתקיימת כאשר אחד מבני הזוג הנישואים מסרב לתת או לקבל גט לבקשת בן הזוג השני. אף שקיימים גם גברים מסורבי גט, סרבנות גט היא תופעה אשר פוגעת באופן משמעותי יותר בזכויותיהן של נשים. כך למשל, במקרה שאישה מסרבת לקבל גט, לפי דין תורה, קיימת אפשרות להעניק לבעל "היתר נישואין" המאפשר לו לשאת אישה שנייה. לעומת זאת, אין אפשרות לתת היתר כזה לאישה עגונה. הבדל נוסף הוא שאישה נשואה, גם אם היא מסורבת גט, אסורה על כל אדם מלבד בעלה, ואם תביא ילדים לעולם מאיש אחר, ילדים אלה יהיו ממזרים. זאת לעומת האיש, אשר אם יביא לעולם ילדים מאישה אחרת לא יהא בילדים אלה כל פסול.

בעיית סרבנות הגט פוגעת בזכויות משמעותיות של נשים יהודיות, לרבות בזכויות לגירושין, לכבוד, לחירות, לאוטונומיה, לחיי משפחה ולשוויון. בהתאם לנתונים הנמצאים בידי ארגוני הנשים, קיימות בישראל עשרות אלפי מסורבות גט. ואולם, תופעה זו פוגעת גם בנשים יהודיות במדינות אחרות בעולם, אשר נישאו בהתאם לדין הדתי.

בשנים האחרונות חלו בישראל התפתחויות בעניין הסדרת האיסור על סרבנות גט במסגרת הדין הפלילי. בשנת 2016, הוציא פרקליט המדינה הנחייה לגבי מדיניות העמדה לדין וענישה בגין אי קיום צו שיפוטי של בית הדין הרבני למתן או לקבלת גט. מאז שהוצאה הנחיית פרקליט המדינה, נפתחו הליכים פליליים נגד מספר סרבני גט. באחד מהמקרים, הוגש כתב אישום נגד סרבן הגט והוא הורשע בגין עבירה של הפרת הוראה חוקית.

סרבנות גט היא תופעה שנכתב עליה רבות בספרות המשפטית, ובעיקר נידונו הצעות לכלים אזרחיים והלכתיים להתמודדות עם הבעיה. אולם עד כה, לא נערך מחקר מקיף אשר עוסק בעניין הטלת האחריות הפלילית בגין סרבנות גט. במסגרת המחקר המוצע, אבקש לנתח סוגיות בעניין

הפללת התופעה, אשר טרם נידונו בספרות המשפטית בארץ ובעולם. ראשית, בעבודת המחקר, ייערך לראשונה דיון תאורטי מקיף בשאלה האם ראוי להטיל אחריות פלילית בגין סרבנות גט. השאלה תנותח בראי תיאוריות הפללה, היבטים מתחום דיני המשפחה והביקורת הפמיניסטית של המשפט. שנית, אם מהמחקר תעלה המסקנה שנכון להטיל אחריות פלילית בגין סרבנות גט, אבחן מהי העבירה שראוי לעשות בה שימוש על מנת לתת מענה לבעיה. אנתח את היתרונות והחסרונות לשלוש העבירות שעשויות להיות רלוונטיות לעניין: העבירה של הפרת הוראה חוקית (בהתאם למצב כיום); עבירה ספציפית אשר תעסוק באי ציות להוראת בית הדין למתן גט; ועבירה אשר תאסור באופן מפורש על סירוב למתן גט (ללא תלות בהחלטות בתי הדין הרבניים).

יובל דרבי, המחלקה לתנ"ך, מאמר בנושא:

"The Rape and Seduction of an Unbetrothed Girl: Deut 22:13-29 and Exod 22:15-16", *Vetus Testamentum*

בייעוץ אקדמי של פרופ' נילי סמט.

המחקר המוצע מבקש לבחון את הזיקה בין הדין הבודד של פיתוי בתולה בספר הברית לבין רצף הדינים אודות משכבים אסורים בדברים כ"ב, שחותמים בדין אונס בתולה. המחקר כולל ניתוח פילולוגי מקיף של שני הקטעים, עיון בהקשרים הטקסטואליים השונים, השוואה לדינים דומים בקובצי הדינים מן המזרח הקדום ועמידה על ההיגיון המשפטי המנחה את ניסוח דיני פגיעות מיניות בעולם הקדום. הדיון נעשה תוך נשיאה ונתינה צמודה עם המחקר הקיים. בירור היחס בין שני הדינים מעלה כי החוק בספר הברית מאוחר לספר דברים ונועד להוות השלמה לרצף הדינים בדברים. הכרעה פרשנית זו תומכת בשיטתו של ואן-סיטרס אודות היחס בין ספר הברית לספר דברים.

יעל קדרון, התוכנית ללימודי מגדר, דוקטורט בנושא: **עיצוב זהות נשית: מנהיגותה של הרבנית ימימה מזרחי**, בהנחיית פרופ' רונית עיר-שי וד"ר רבקה נריה בן-שחר.

הרבנית ימימה מזרחי היא דרשנית פופולארית בקרב קהל רחב של נשים בעלות אוריינטציה דתית מגוונת. המחקר המוצע מבקש לבחון את מנהיגותה של הרבנית ימימה מזרחי כמאפשרת יצירת מרחב להבניית דמות נשית-דתית. מחקר זה מבקש לטעון כי ההתרחשות החברתית הכרוכה ברבנית ימימה מזרחי יכולה לשמש כמקרה מבחן שניתן ללמוד ממנו על לימוד התורה בקרב נשים כתופעה רחבת היקף. חשיבות המחקר באה לידי ביטוי בשלושה אופנים. ראשית, קיים חסר אקדמי משמעותי בבחינת המנהיגות וההשפעה של רבניות מובילות בישראל במאה העשרים ואחת, ובאופן ספציפי במנהיגותה ובהשפעתה של הרבנית ימימה מזרחי. שנית, הרבנית כותבת את שיעוריה השבועיים והוציאה לאור שישה ספרים. לכן המחקר יתמקד בכתיבת תיאולוגיה נשית יהודית. שלישי, המחקר יבחן כיצד

מנהיגות נשית יוצרת תיאולוגיה דתית. המחקר יעמוד על מאפייני התיאולוגיה, המשמעויות וההשלכות האפשריות של תיאולוגיה נשית. הנחת המחקר היא כי מנהיגות נשית דתית יוצרת פרשנות נשית השונה מהפרשנות הגברית. המחקר נוקט שיטה איכותנית ובוחן חקר מקרה של הבניית זהות נשית דתית באמצעות מתודולוגיה פמיניסטית.

רייצ'ל קופפרמן, המחלקה לאומנות יהודית, דוקטורט בנושא:
Interplay of Cultures: Visual Representation of Jews and Jewish Self-representation in Seventeenth and Eighteenth Century Netherlands,

בהנחיית פרופ' מרים ריינר ופרופ' איליה רודוב.

עבודת הדוקטור בוחנת את המהדורה המהודרת והמאוירת של תנ"ך מקראות גדולות "ספר קהלות משה" (אמסטרדם, 1724). מקרה המבחן מעורר תהייה שעניינה מגדרי: האם האומן העלום שצייר את תיבות הפתיחה המיניאטוריות עשוי להיות אישה יהודייה? המחקר מסיט ממרכז הבמה את האומן הגבר המשוער שעולם המחקר נוטה לייחס לו את העבודה ומעמיד ראיות לאופנים שבהם נסללו בפני נשים יהודיות באמסטרדם של ראשית העת החדשה דרכי גישה למעשה האומנות, לטקס היהודי וללמדנות. המחקר קורא תיגר על התפיסה המקובלת של תפקידי המגדר בקרב העוסקים באומנות ובחיי הדת באירופה של ראשית העת החדשה.

מקרה המבחן מיישם תחילה מתודולוגיות מתחום תולדות האומנות. בחינה של כתב ידו. ה של האומנות, של השימוש שעשתה בפיגמנטים, של הכשרתה ושל התנאים הסוציו-אקונומיים שבהם פעלה מגלה את המחוות שכללה בעבודתה. לתרבות החזותית המיוחדת ליהודי הולנד. המסקנות העולות מבחינת העבודה מצטרפות לכדי דיוקן של נשים יהודיות אשכנזיות. המתודולוגיה משדה תולדות האומנות מובילה למחקר הבוחן נשים יהודיות אשכנזיות באמצעות עיון בחומר ארכיוני של הקהילה היהודית. עיון זה מוציא לאור חומרים ארכיוניים שטרם פורסמו וחושפים את מעורבותן הפעילה של נשים בבית הדין המקומי, בחברה קדישא, במלאכות הכרוכות בטקסי מוות יהודיים, בפעילות בית הכנסת האשכנזי ובפעילותו של המקווה, ואת קיומן של נשים יהודיות כנושא באומנות. יש בכך מן החידוש משום שנושא הנשים האשכנזיות באמסטרדם של המאה השבע-עשרה והשמונה-עשרה נעלם כמעט לגמרי מעיניו של המחקר עד כה. כמיעוט משולש – מיעוט בחברה הנוצרית רבתי; מיעוט בחברה האזרחית שגברים עומדים במרכז; ומיעוט ביחס לקהילה הספרדית המבוססת יותר – נשים אשכנזיות באמסטרדם נותרו למעצבה, הרחק מתשומת ליבם של חוקרות. ים בשדה.

לצד גילוי חומרים העוסקים בנשים יהודיות, המחקר עתיד למלא תפקיד חשוב בשדה ההיסטוריוגרפיה של נשים יהודיות בשלושה היבטים. ראשית, יש חשיבות לשפה המגדרית שדורשת הכתיבה על נשים. לאור מחקר זה, אי אפשר עוד לכנות את האומנות העלומה בכינוי הגוף "הוא". במקום זאת, כדי לשקף את העובדות ההיסטוריות לגבי מגדרו. ה של האומנות. ית בדיוק רב יותר, יש לנקוט את שני כינויי הגוף בעת ובעונה אחת כדי להותיר את מגדרו. ו. עמום ומוטל בספק. שנית, מחקרי הנחשוני בנושא הנשים היהודיות באמסטרדם מתאפשר הודות

לעבודתה החלוצית של תרצה לוי-ברנפלד על ההיסטוריה של נשים ספרדיות, מקבילותיהן של מושאות מחקרי, השתלשלות עניינים המדגימה את ההשפעה ההדדית, הרחבה והמתגלגלת של תמיכה בלימודי מגדר. שלישית, אומנם אחד מן העותקים של המהדורה הנאה היה מוכר, אולם את דבר קיומו של העותק השני גיליתי אני, היסטוריונית – אישה – של האומנות.

כמפעל שכולו מעשה ידיהם של גברים, ארכיון הקהילה היהודית האשכנזית של אמסטרדם במאה השבע-עשרה והשמונה-עשרה מסתפק בתיאור תכונות הנשים ומעשי הנשים שנחשבו בעיני הגברים המתעדים ראויים להנצחה לדורות הבאים. המפעל מאשר את קשר השתיקה שמבטאת האמרה "נשים מנומסות לא עושות היסטוריה". האמרה מוצאת לעתים קרובות מהקשרה ונעשה בה שימוש כקריאת קרב וכהיתר לנשים לסטות מנורמות ההתנהגות הנאותות, אולם לורל ת'אצ'ר אולריך כתבה אותו כדי להסביר שההיסטוריוגרפיה היא מדע מוטה מגדרית בהיותה מושפעת מן ההנחות שהניחו גברים באשר למה שראוי להעלות על הכתב ולהעביר הלאה כהיסטוריה אקדמית. זוהי תזכורת להיסטוריוניות. ים לחקור בלא להיגרר לניחושים, אך כן להאזין גם לשתיקות ולהביט ברווחים שבהם לא חתמו האומניות. ים את שמן.ס.

יקטרינה אולשקביץ', המחלקה לתולדות ישראל ויהדות
History, Culture and the Experience of Jewish Childhood in Late Imperial Russia,
 זמננו, דוקטורט בנושא:

בהנחיית ד"ר אוריאל גלמן.

מטרת העבודה היא לחקור את ההיסטוריה, התרבות והחוויה של הילדות בקרב היהודים בפלכים האירופיים של רוסיה הצארית במאה התשע-עשרה ובתחילת המאה העשרים. תהליכי המודרניזציה שעברו על העולם היהודי המזרח-אירופאי בתקופה זו השפיעו עמוקות על כל תחומי החיים, ובכלל זה על תחום הפרט ועל מוסד המשפחה. תפיסתה של הילדות והפרקטיקה של גידול ילדים עברו גם כן תמורות ניכרות כחלק מכניסתה של יהדות רוסיה אל העידן המודרני.

המחקר מתמקד בהיבטים המרכזיים של הילדות: (1) יחסים פנים-משפחתיים, במיוחד היחסים בין הילד/ה לבין האם; (2) השיח (discourse) של הילדות וההבדלים בין השיח המסורתי לבין השיח המודרני; (3) תרבות חומרית וחברתית של הילדות. שאלות מעין אלו בפרט וגם חקר הילדות היהודית בכלל עדיין נמצאים בשולי השיח המחקרי וטרם זכו לתשומת לב רבה אף שבהיסטוריה הכללית חקר הילדות הוא תחום נפרד ועצמאי המתפתח כבר במשך עשרות שנים.

המקורות העיקריים למחקרי הם אגו-דוקומנטים של יהודים שגדלו ברוסיה בתקופה האמורה – כמאתיים אוטוביוגרפיות יהודיות ביידיש, עברית, רוסית, גרמנית ואנגלית. כוונתי להפיק מהטקסטים האלה מידע "תת-מודעי", כלומר תפיסות הילדות וגידול הילדים שמחבריהם הפנימו בשנות ילדותם והכניסו לתיאורם בצורה בלתי מודעת. כדי להצליח במשימה זו, אני נוקטת תאוריות פמיניסטיות ומתודולוגיות פוסט-מודרניות כגון discourse theory, social constructivism, practice theory ועושה שימוש בקריאות פסיכולוגיות עדכניות (כגון מתודות

המשמשות בניתוח תוצאות מבחנים השלכתיים בפסיכולוגיה). בנוסף לאוטוביוגרפיות, אני משלבת במחקרי גם מקורות נוספים: ספרות יפה, נתונים דמוגרפיים וכלכליים, עיתונות ומסמכים ארכיוניים.

נעמה יגר, המחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו, דוקטורט
 בנושא: **גוטהולד סלומון (1784–1862) וראשיתה של התנועה לתיקונים בדת בגרמניה**, בהנחיית פרופ' שמואל פיינר.

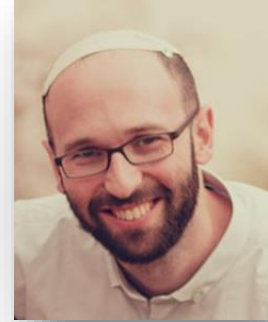

מחקר זה דן בדמותו, בכתביו ובפועלו של גוטהולד סלומון, כמי שעמד בכמה מן הצמתים המרכזיים בתקופתו, והיה שותף לאירועים ולתנועות החשובים של בני דורו. סלומון נולד ב-1784 בסנדרסלבן, ונפטר ב-1862 בהמבורג. הוא התחיל את דרכו בחוג ההשכלה בדסאו בתחילת המאה ה-19, וביסס את מעמדו כדרשן

ומנהיג קהילה במעוז הרפורמה הדתית של הטמפל בהמבורג, בשנות העשרה של המאה. ההתחקות אחר חייו של סלומון מציבה אותו, במובנים רבים, בשורה הראשונה של אנשי הדת והרוח היהודיים בני המאה ה-19, ומבססת את הטענה, שסלומון היה מחוללה הראשון והחשוב של התנועה לתיקונים בדת. הפניית הזרקור אל סלומון מספקת נקודת מבט חדשה לתיאור תולדותיה של התנועה לתיקונים בדת ומגמותיה העיקריות בראשיתה, הן במובן הרעיוני-אידיאולוגי, והן במובן הפרקטי של הנהגת הטמפל וקהל המתפללים. היא מאפשרת ללמוד על היבטים רחבים יותר בהיסטוריה של יהודי גרמניה, ובתהליכי השינוי העמוקים שהתחוללו בדת היהודית במאה ה-19.

סלומון היה מראשוני מתקני הדת שכתבו על מעמדן של נשים בבית הכנסת ובחיי הקהילה. בכתביו הרבים של סלומון, ובהם מאמרים בעיתונות ובספרות הדרוש, שהתפרסמו החל בעשור הראשון של המאה ה-19 ועד השליש השני של המאה, היה מקומן של נשים בבית הכנסת ובחיי הקהילה לנושא מרכזי מאוד. בכתביו נע סלומון במתח שבין התחדשות לשמרנות בהקשר של נשים ומגדר. מצד אחד, הוא ביטא בדבריו את הצורך בהשתלבותן של נשים במרחב הציבורי בתחום החינוך, הדת והקהילה. מצד שני, מדבריו ניכרת גם מגמה של שמרנות, שהתבטאה באימוץ בלתי מסויג של נורמות בורגניות והדגש שניתן לתפקידן של הנשים בבית ובמשפחה. הפופולריות ממנה נהנה סלומון כדרשן הטמפל הייתה טמונה גם בעמדותיו כלפי נשים ומקומן בחיי הקהילה והדת, שהיו בזמנו חלוציות ומקוריות. כמחולל התנועה לתיקונים בדת היה סלומון זה שהניח את אבני היסוד שעל גביהן התגבשה האידיאולוגיה של התנועה מאוחר יותר, ובתוך כך שאלת מעמדן של נשים יהודיות בחיים הדתיים הייתה לסוגיית מפתח.

יעקב אשבל, התוכנית ללימודי מגדר, דוקטורט בנושא: **"שחורה אני ונאווה" – השפעת קריאתו המגדרית של ר' שניאור זלמן מלאדי על ר' דובער שניאורסון**, בהנחיית פרופ' דב שוורץ ופרופ' רונית עיר-שי.

שני אדמו"רי חב"ד הראשונים, רבי שניאור זלמן בן ברוך מלאדי (להלן: רש"ז, 1745-1812) ובנו, ר' דובער שניאורסון (1773-1827), הציבו פעמים רבות מושגים נקביים או נשיים במרכז דיוניהם על האתיקה של עבודת הא-ל. היה זה צעד חריג ביחס לספרות חז"ל, שעסקה באופנים רבים ובגרסאות שונות של השאלה: "איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם?" – האדם ולא האישה. רש"ז עצמו בחר לבסס חלק בלתי-מבוטל מדרשותיו על שיר השירים, שחריג מאוד ביחס לרוב ספרי התנ"ך, כיוון שחלק נכבד ממנו נכתב מנקודת מבטה של גיבורה, אישה, ובגוף ראשון-נקבה (נוכחת). חלק נכבד אחר מהגות שני הרבנים הנ"ל התבסס על דמויות מקראיות נשיות שונות, וחלק נוסף מדרשותיהם התבסס על דמויות ממין זכר, שאותן תיארו כ"נקבות" מבחינה רוחנית.

המחקר בוחן את האופן שבו השפיע רש"ז על כתיבתו של בנו בהיבטים המגדריים של עבודת ה', תוך ניסיון להבין האם ר' דובער ראה בעצמו פרשן של אביו ותו לא, או שמא ביקש לפלס לעצמו נתיב עצמאי כפרשן ומתווה דרך ב"עבודת השם" החסידית.

אורית ארגמן-פדידא, המחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו, דוקטורט בנושא: **עיתונות האופנה בשנות המדינה הראשונות, מקרה הבוחן של 'לאשה'**, בהנחיית פרופ' גיודי באומל שוורץ ופרופ' יחיאל לימור.

מטרת העבודה לבחון את תפקידיה ותפקודה של עיתונות האופנה בישראל בשנים 1947-1961. לצורך זה פיתחתי מודל תיאורטי חדש המבוסס מצד אחד על הדגם הקלאסי של תפקידי התקשורת, ומצד שני על המחקר העולמי אודות תפקידי עיתונות האופנה בעולם המערבי מאז המאה השבע-עשרה ועד ימינו. הטענה המרכזית היא שעיתונות האופנה אינה רק פלטפורמה לכתיבה על בגדים, אלא היא מהווה במה וזירה להפצת ערכים המשקפים את התרבות במדינה ובד-בבד מבנים אותה.

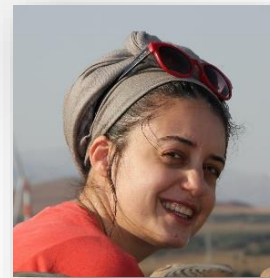
בבחינת המקרה הייחודי של סיקור האופנה בשנות המדינה הראשונות, כפי שעולה בשבועון הנשים 'לאשה' בשנים 1947-1961 (עיתון הנשים היחיד בישראל שיצא ברציפות לכל אורך התקופה) ניתן לראות כי עיתונות האופנה מהווה גשר בין הצביון המערבי הגלובלי לצביון הישראלי המקומי. זאת ועוד, סיקור האופנה משקף את הערכים המתנגשים במדינה בתקופה הזו: ערכי הסוציאליזם מול הערכים הבורגניים הקפיטליסטיים; סגירות לאומית מול פתיחות גלובלית; שוויון מגדרי מול הבחנה בתפקידי המגדר. עניין מיוחד יש בבחינת ההתייחסות העיתונאית לאופנה המשקפת בסופו של דבר, על אף המורכבות, דווקא את האידיאולוגיה הבורגנית. ממצאי המחקר, הנמצא בשלביו המתקדמים, מצביעים על כך כי בשנים הראשונות לאחר הקמת המדינה ועד לתחילת העשור השני, סיקור האופנה מבטא את התרבות המערבית על

ערכיה האסתטיים המגוונים, ומקדם ביתר שאת את הצרכנות העומדת בבסיסה. סיקור האופנה מלמד, אם כן, שהחברה הישראלית, על אף התמודדותה עם קשיים כלכליים, ביטחוניים וחברתיים, מתנהלת כחברה שאינה מוותרת על שורשיה המערביים. ניתן לראות בה חברה המתייחסת אל המערבי המודרני כאל הראוי והרצוי.

האופנה המקומית בישראל בעשור הראשון מתחלקת למי הלוּבש את הדגם המהודר אל מול הדגם הפשוט, וסיקור האופנה, כפי שעולה מניתוח תוכן של גיליונות העיתון, מלמד כי הסיקור התקשורתי מציג רק את הדגם המהודר – זה השאוב מהערכים הבורגניים והמעגן בתוכו את האידיאולוגיה המערבית. כלומר, הדגם הפשוט (בגדי "אתא", בגדי החלוץ, הישראלי המקורי, הצבר) אינו נתפס כ"אופנה". נראה כי היחס לאופנה אינו רק כאל אביזר לבוש אלא כאל מערכת סמלית המשקפת ערכים מודרניים המקובלים בחברה קפיטליסטית – חדשנות, התקדמות, אסתטיקה, מעמדות.

עבודה זו מהווה מחקר ראשוני בנושא עיתונות האופנה בישראל, ומהווה נדבך נוסף בהיכרות עם התקופה של ראשית המדינה, הערכים המתנגשים, מודלים של נשיות, וסוגיות של גלובליזציה.

רחל טל, המחלקה ללשון העברית ולשונות שמיות, דוקטורט בנושא:
**ללשון הרבנית בימי הביניים מחוץ לארצות דוברות ערבית: עיון
 לשוני-חישובי בהנחיית פרופ' מיכאל ריזיק וד"ר אבי שמידמן.**

באוקטובר 2020 פורסמה כתבה בעיתון הארץ שכותרתה "שרה נתניהו הזמינה ספר למעון רה"מ בזמן הסגר בניגוד לתקנות". שימוש במנתח (parser) אוטומטי יוביל כמעט תמיד לתוצאה שגויה. כך למשל, ניקוד הכותרת בנקדן האוטומטי של "דיקטה" יניב את התוצאה: "שָׁרָה

נְתַנְיָהוּ הַזְמִינָה סֵפֶר לְמַעוֹן רַה"מ בְּזֶמַן הַסָּגָר בְּנִיגוּד לְתַקְנוֹת". כך גם במתרגם האוטומטי של גוגל: "Sarah Netanyahu ordered a book for the Prime Minister's residence...". הסיבה לניתוח השגוי של המילה "ספר" היא שבעברית, ישנם משמעים רבים לצירוף האותיות "ספר". כך למשל, הכתיב של המילה "ספר" יכול להשתמע כ"סֵפֶר" או כ"סְפָר" ואף משמעים נוספים. לקורא האנושי, שמקשר בין "סגר" ל"הגבלות הקורונה" שהונהגו ב-7.20 ברור שמדובר ב"סֵפֶר". בניגוד לכך, ניתוח אוטומטי על ידי מחשב יכול בהחלט להניב את התוצאה "סֵפֶר", כפי שהוצג באמצעות המנתחים השונים.

בעיה בסגנון זה היא אחת הבעיות הקלסיות של ניתוח באמצעות מחשב של השפה העברית. כדי להתמודד עם בעיה זו יש צורך לחבר בין חמש רמות הניתוח הלשוניות שנובעות מהמשפט שהוצג: פונטיקה ופונולוגיה; מורפולוגיה; תחביר; סמנטיקה; פרגמטיקה. החיבור בין רמות הניתוח השונות, כלומר הפעולות המקדימות שנדרשות לשם קבלת ייצוג לוגי או חישובי מסוים, נקרא pipeline, או NLP pipeline במקרה של בלשנות חישובית. לכל רמת ניתוח נדרשת צורת ייצוג שבדרך כלל באה לידי ביטוי בפעולת התיג.

עבודת הדוקטורט עוסקת בשאלות לשוניות-חישוביות בלשון התשובות של ימי הביניים. העבודה מנסה לתת פתרונות למניעת הטיות שונות הנובעות מקורפוס זה, כמו למשל ניתוח שגוי בגלל

ייצוג חסר של לשון נקבה. מקרה הבוחן ללשון זו הוא קורפוס של כ-50,000 מילה של תשובות ר' יצחק בן שמואל, ר"י הזקן (1115–1189 בערך), כפי שההדירו ריינר ורוט. אפיון נכון ותיקון ההטיות יסייעו לניתוח אוטומטי על ידי מחשב של עברית רבנית.

בנוסף למלגות המחקר ומתוך כוונה לעודד סטודנטיות צעירות להמשיך במחקר בתחום חקר האישה ביהדות גם בתארים מתקדמים, חילק המרכז גם 3 מלגות לעבודות סמינריוניות מצטיינות לתואר ראשון.

הפרסים והמלגות הוענקו בטקס מיוחד שהתקיים בי"ח באלול (14.9.22) בהשתתפות הזוכות והזוכים ובני משפחותיהם.

תמיכה בספרים

בשנה זו תמך המרכז בהוצאתם לאור של שלושה ספרים שעוסקים בחקר האישה ביהדות: בפרס הראשון לספר הטוב לשנה זו זכה ספרה של ד"ר משואה שגיב: **שמרנות מהפכנית –**

הפמיניזם ההלכתי בישראל: משפט ושינוי חברתי, שעתיד לראות אור בהוצאת כרמל.

הספר עוסק במאבק לשוויון של הפמיניזם הדתי האורתודוקסי בישראל. הוא מציע מיפוי חדש של שדה השינוי החברתי-משפטי, תוך שרטוט ספקטרום עשיר דרכו ניתן יהיה לנתח את הפעולות השונות שאותן נקט הפמיניזם ההלכתי בישראל. הספר ממלא חסר בולט בניתוח סוציו-משפטי של הדרך בה סוכנות השינוי מבקשות ליישב בין מחויבות להלכה היהודית לבין תפיסה של שוויון נשים. הספר ממפה בצורה רעיונית, סוציולוגית והיסטורית את הפמיניזם הדתי בכלל, והפמיניזם ההלכתי בישראל בפרט ובוחן את מיקומו של המאבק הפמיניסטי הלכתי בתנועה ובתיאוריה הפמיניסטית. באמצעות בחינה מרובת רבדים זו, מוצגת בפעם הראשונה תמונה מקיפה ומעמיקה של הפמיניזם ההלכתי בישראל באמצעות ניתוח ייחודי של שלוש זירות מאבק לשינוי חברתי: הזירה המשפטית, הזירה החברתית, והמרחב שבין המשפט לחברה.

בפרס השני זכו שני ספרים. הראשון הוא ספרה של ד"ר רחל מנקין, **"בנות סוררות משרכות דרכיהן": מרד הנערות בגליציה ההבסבורגית** שעתיד לראות אור בהוצאת מאגנס.

הספר בוחן תופעה שהתקיימה משלהי במאה התשע-עשרה ועד למלחמת העולם הראשונה שבה כמה מאות נערות יהודיות ממשפחות אורתודוכסיות בגליציה ברחו מבתיהן ומצאו מקלט במנזר האחיות הפליציאניות בקרקוב. הספר מתאר פרק נשכח בתולדות יהודי מזרח אירופה בעזרת שחזור סיפוריהן של שלוש מהנערות הללו. לטענתו, המשבר הזה בחברה היהודית המסורתית היה תוצאה של הפרקטיקה לשלוח נערות לבתי ספר פולנים ציבוריים ופרטיים בגליציה, בהתאם לחוק ההבסבורגי, בלא להעניק להן חינוך יהודי מסודר. כשהוריהן ציפו מהן להינשא לאיש שהם בחרו עבורן, רבות מרדו ונמלטו למנזר. זהו המחקר הראשון על נשים יהודיות בגליציה ההבסבורגית,

רבות מהן ממשפחות חסידיות. הוא מסתמך על שפע של מקורות בשפות פולנית, גרמנית, יידיש ועברית: תיקים של בתי משפט, חקירות משטריות, התכתבויות ממשלתיות, עיתונות וספרות בת הזמן, וחושף את קולותיהן של הנערות ומשפחותיהן. זהו למעשה הספר היחיד העוסק בתמורה בחיים של נערות ממשפחות אורתודוקסיות בתקופה המודרנית ובמשבר שהדבר יצר במשפחותיהן ובקהילה היהודית. הוא גם הספר היחיד שמביא את קולותיהן של נערות ממשפחות אורתודוקסיות בזמן אמת.

הספר השני הוא ספרו של פרופ' מוטי ענברי

Ruth Blau – A Life of Paradox and Purpose, שעתיד לראות אור בהוצאת אוניברסיטת אינדיאנה.

ספר זה מספר את סיפור חייה של אישה מרתקת ביותר, הגיורת רות בן-דוד בלוי. רות נולדה בצרפת בשנת 1920 בשם מדליין לוסט פרייל, למשפחה קתולית בעלת יחסי משפחה מורכבים. בשנות מלחמת העולם השנייה היא הצטרפה למחתרת הצרפתית האנטי-נאצית ועסקה בפעילות נועזת ביותר. אחרי המלחמה היא למדה פילוסופיה ומדע הדתות באוניברסיטת סורבון ובאותה עת גם נישאה, ילדה את בנה היחיד, אוריאל דוידסון, והתגרשה. היא עבדה לשם פרנסתה, הסתבכה, נשפטה והושמה בכלא.

בהיותה בת 32 התגיירה, הפכה לרות בן דוד ודבקה בקבוצה החרדית הקיצונית האנטי-ציונית, נטורי קרתא. לדבקות זו הייתה משמעות מכרעת על חייה. רות הייתה אחת מדמויות המפתח בפרשת "יוסלה שוחמכר", פרשת הברחת ילד שנחטף מידי הוריו על ידי סבו הקנאי על מנת להצילו מחינוך שלסברת הסב יובילו לשמד. לאחר שהילד הוסתר במקומות מחבוא שונים בארץ, רות הצליחה בתעוזה גדולה להבריחו לחו"ל ולהחביאו במקומות מסתור שונים. דרמה חשובה אחרת בחייה הייתה השתדכותה ונישואיה לעמרם בלוי, מנהיגם של נטורי קרתא. יש במחקר עיון מעמיק ביחסה של החברה החרדית לזרים ובמיוחד לגיורת, וכן במוסד השדכנות בחברה החרדית ובמוסד הרבנית, 'הרבצן'.

ספר נוסף שזכה לתמיכת המרכז היה הספר **ארץ מולדת: 50 שנות עליית נשים יהודיות מארה"ב, אוטוביוגרפיה קולקטיבית** שיצא לאור בהוצאת מוסד הרצל לחקר הציונות ובעריכת ראש המכון לחקר השואה, פרופ' גיודי באומל-שוורץ, וברברה גטסון-שונפלד. הספר מספר את סיפורן של 18 נשים צעירות בגילאים שונים ומרקעים מגוונים שעלו ארצה מארה"ב והעלייה הייתה נקודת מפנה בחייהן והשפיעה על המשך דרכן.

אירועים וכנסים

במהלך שנת תשפ"ב יזם והשתתף המרכז במספר אירועים וכנסים שנערכו בשיתוף פעולה עם גופים מהאוניברסיטה ומחוצה לה :

- 1- האירוע הראשון הטרים את פתיחת שנת הלימודים והוא התקיים בכ"ה באלול תשפ"א (2.9.21). באירוע אירח המרכז את הקרנת הבכורה של הסרט התייעודי "לאה כהן (גורן) הלחצנית של הלח"י". האירוע התקיים בהשתתפות בני משפחה של לאה כהן, מכון ז'בוטינסקי בישראל והעמותה להנצחת מורשת לח"י. המרכז האקדמי של המרכז, ד"ר איציק פס, נשא את ההרצאה המרכזית באירוע.
- 2- בהמשך לשיתוף הפעולה של המרכז לחקר האישה ביהדות עם ערוץ מת"ג (ערוץ תוכן לגמלאים) והחלקה ללימודי א"י וארכיאולוגיה, קיימנו סדרת הרצאות חודשית שעסקה **בנשים בפוליטיקה הישראלית**. את הסדרה ניהל ד"ר איציק פס בשיתוף פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, ראש המחלקה ללימודי א"י וארכיאולוגיה וחברת הנהלת המרכז. את הרצאת הפתיחה העבירה פרופ' מרגלית שילה בנושא "קולות נשיים במאבק היישוב למען זכות הבחירה (1917-1926)". המפגש השני עסק בפוליטיקאיות בימין הישראלי ובמסגרתו העבירה ד"ר אופירה גראוויס-קובלסקי הרצאה בנושא "נשים במפלגות הימין בעשור הראשון למדינה". המפגש השלישי עסק בפוליטיקאיות בשמאל הישראלי ובמסגרתו הרצתה ד"ר לאה קלצ'קו על "נשות מפא"י מתמודדות על מקומן בהנהגה : ערך השוויון המגדרי מול המציאות הפוליטית" ופרופ' בת-שבע מרגלית שטרן על "מאבק לזכות ולחובה : פעילותה בכנסת של עדה (פישמן) מימון". במפגש הרביעי הרצו ד"ר נעמה טייטלבוים-קריא וד"ר חגית כהן על הנשים במפלגות המוחרמות בעשור הראשון : "האישה של חרות : אסתר רזיאל-נאור" ו"הקומוניסטיות בישראל בשנות ה-50 של המאה ה-20". המפגש השישי התמקד בגולדה מאיר, ראש הממשלה היחידה בישראל ואשת הברזל של הפוליטיקה הישראלית. ד"ר שרון גבע הרצתה על "מה אמרו נשים על האישה היחידה בממשלה?" ואילו פרופ' מירון מדזיני, ששימש כדובר לשכתה של גולדה, ניתח את "העדנה של המנהיגה – מדוע מתרפקים שוב על דמותה של גולדה מאיר". במפגש השישי והאחרון, שבחן את מקומן של הנשים הדתיות בפוליטיקה, בחנה פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן את שאלת "רשימת הנשים הדתיות בבחירות הראשונות לכנסת – כישלון או הישג?" ואילו אורחת הכבוד ח"כ לשעבר, ד"ר עליזה לביא, סיכמה את סדרת ההרצאות בשיחה בנושא "כשעדה פישמן מימון תשאל, מה נענה לה?". סדרת ההרצאות זכתה להצלחה גדולה והשתתפו בה מאות שומעים מדי חודש.
- 3- כחלק מהמגמה שלנו להנגיש לציבור הישראלי את תכני המרכז ואת תחום הדעת של חקר האישה ביהדות קיימנו ביוזמת דקן הפקולטה למדעי היהדות, פרופ' שמואל רפאל, שתי סדרות הרצאות בשיתוף פעולה עם הפקולטה למדעי היהדות והתוכנית ללימודי מגדר : הסדרה הראשונה נקראה "**השמיעיני את קולך**" – **נשים חוקרות נשים במדעי היהדות** והיא התמקדה בחוקרות ישראליות שחוקרות סוגיות ואירועים היסטוריים השופכים אור על מקומן וחשיבותן של הנשים לאורך ההיסטוריה. סדרת ההרצאות נפתחה בברכתו

של פרופ' רפאל והרצו בה ההיסטוריוניות פרופ' אלישבע באומגרטן על "חיי נשים יהודיות ומעשיהן: מבט מימי הביניים", וד"ר ימימה חובב על "הרבנית הדרשנית החשובה" – רבקה בת מאיר טיקטינר, בת המאה ה-16, נותנת קול לבנות זמנה". חוקרת הספרות, פרופ' טובה כהן, הרצתה על "קול משלהן: התמודדות הכותבות העבריות במאה התשע-עשרה עם המסורת הגברית". ראש המרכז לחקר האישה ביהדות, פרופ' יעל שמש, חזרה לתנ"ך ובחנה את הנושא של "אילמות, זעקה, תלונה ורינה: מסע בעקבות קולות נשיים במקרא", וחוקרת הספרות והמשוררת ד"ר ורד טוהר חתמה את הסדרה בהרצאה: "מכבסת תולה: משוררות כותבות כביסה".

4- סדרת ההרצאות השנייה עסקה **בנשים חוקרות יוצרות** והיא התקיימה בפורמט של דיאלוג בין חוקרת לבין יוצרת. במפגש הראשון "אלוהים לא סופר את דמעות הנשים" שוחחה ד"ר ליליאן שטיינר עם הסופרת והאומנית, בת הדור השני לשואה, ד"ר עיינה פרידמן. במפגש "האט, נשמה לפניך" אירחה פרופ' תמר וולף-מונזון את המשוררת ד"ר סיון הר-שפי. המפגש השלישי עסק ב"עיר של כולנו: אדריכלות, מרחב עירוני ומגדר" ובמסגרתו שוחחה ד"ר סיגל דווידי עם האדריכלית נעמה מליס. לכבוד יום ירושלים "שוחחה" ד"ר רבקה גולדברג עם המשוררת זלדה בנושא "ירושלים לכדה את נפשי: זלדה וירושלים". המפגש האחרון עסק ב"העדשה הנשית של המצלמה: צילום אומנותי של נשים מסביב לעולם" ובמסגרתו שוחחה ד"ר ורד טוהר עם האומנית לילי אלמוג. כל המפגשים והרצאות הוקלטו והועלו לערוץ היוטיוב של המרכז לחקר האישה ביהדות ולדף הפייסבוק שלו.

5- אירוע נוסף שהמרכז היה שותף לו היה יום עיון לרגל השקת הספר **ארץ מולדת: 50 שנות עליית נשים יהודיות מארה"ב, אוטוביוגרפיה קולקטיבית** שיצא לאור בהוצאת מוסד הרצל לחקר הציונות באוניברסיטת חיפה ובתמיכת המרכז. יום העיון התקיים ב-י"ד באייר תשפ"ב (15.5.2022) ביוזמת מערך הספריות והמידע באוניברסיטת בר-אילן והמכון לחקר השואה וראש המרכז, פרופ' יעל שמש בירכה את המשתתפות והמשתתפים הרבים שהאזינו בקשב ובעניין לרב-שיח רב משתתפים שעסק ב"עליה, קליטה, ציונות ומה שביניהם", ולהרצאותיהם של פרופ' באומל-שוורץ וד"ר מירה יונגמן על הספר.

6- ב-ט' בסיוון תשפ"ב (8.6.2022), קיימנו יום עיון מיוחד בשיתוף המחלקה לאומנות יהודית שעסק בנושא **מהאמנציפציה ועד ימינו: נשים יהודיות באמנות ובתרבות החזותית** בהנחיית ד"ר מור פרסיאדו. לאחר דברי ברכה מפי ראש המחלקה לאומנות יהודית פרופ' איליה רודוב וראש המרכז לחקר האישה ביהדות פרופ' יעל שמש, התקיימו שלוש הרצאות. שניים מבין המרצים, ד"ר דוד שפרבר שדיבר על "נידה, טבילה ומקווה באמנות היהודית-פמיניסטית: בין ישראל לארצות הברית" והדס גבאי שהרצתה על "אסתר לוריא: לא רק אומנית שואה", זכו בעבר במלגות ובתמיכה מטעם המרכז. ההרצאה השלישית הייתה הרצאתה של ד"ר עדנה בר-רומי פרלמן בנושא "דימויים של אמנציפציה: ניתוח צילומי נשים יהודיות ברומא בסוף המאה התשע עשרה, לאחר השחרור מהגטו הרומאי".

7- השנה אירחה אוניברסיטת בר-אילן, זו הפעם הראשונה בתולדותיה, את הכנס השנתי מס' 38 של האגודה הבינלאומית ללימודי ישראל (Association for Israel Studies), האגודה הגדולה בעולם ללימודי ישראל הכוללת מאות חוקרים מארבע יבשות. הכנס, שהתקיים ב-כ"ח-ל' בסיוון (27.6-29.6), נשא את הכותרת **Israel Conflicts and Mobility in a Diverse Society** והשתתפו בו מעל ל-420 חוקרות וחוקרים מרחבי העולם. יו"ר הכנס (בשיתוף) הייתה ראש המחלקה ללימודי א"י וארכיאולוגיה וחברת הנהלת המרכז לחקר האישה, פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן ומזכיר הכנס היה ד"ר איציק פס, הרכז האקדמי של המרכז. המרכז לחקר האישה ביהדות תמך בשלושה מושבים חשובים שעסקו בנושאים שונים ובזוויות שונות בתחום נשים ביהדות וזכו לשבחים רבים.

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר-אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
ע"ש פניה גוטספלד הלר

המחלקה ללימודי א"י
ישראל ותרבות אזורית
ע"ש משה גלילי

נשים בפוליטיקה הישראלית
סדרת הרצאות חודשית

ברכות מרופ' שמואל רפאל, דקן הפקולטה למדעי היהדות, אוניברסיטת בר-אילן

הרצאה ודין מרופ' מרגלית שילה: "קולות נשים במאבק היישוב למען זכות הבחירה (1917-1926)"

מנחה ד"ר איציק פס

המפגש יתקיים ביום, <https://bit.ly/3b09HE9>

מוקד המידע לשירות: +9392 biu.ac.il

משפיעים על המחר. היום.

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר-אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
ע"ש פניה גוטספלד הלר

התוכנית ללימודי מגדר
היחידה ללימודים בין-תחומיים אוניברסיטת בר-אילן

השמיענין את קולן

נשים חוקרות נשים במדעי היהדות

שמחות ושמחים להזמין את הציבור הרחב לסדרת הרצאות מרחיבות דעת על קולן הייחודי של נשים מן המקרא ועד ימינו. ההרצאות תתקיימנה ביום, בימי ראשון, בשעה 19:00

לפרטים נוספים ולהרשמה במייל: faraya.g.center@gmail.com
בטלפון: 054-4936484
ד"ר יצהק פס

בתוכנית:

- 2.1.22 | פרופ' אלישבע באומגרטן: חיי נשים יהודיות ומעשיהן מבט מימי הביניים
- 16.1.22 | ד"ר ימימה חובב: הרבנית הדרשנית החשובה רבקה בת מאיר טיקטיגר, בת המאה ה-16, נותנת קול לבנות זמנה
- 30.1.22 | פרופ' טובה כהן: קול משלהן - התמודדות הכותבות העבריות במאה התשע - עשרה עם המסורת הגברית
- 13.2.22 | פרופ' יעל שמש: אילמות, זעקה, תלונה ורינה: מסע בעקבות קולות נשים במקרא
- 6.3.22 | ד"ר רוד טוהר: מכבסת תולה - משוררות כותבות כביסה

מוקד המידע לשירות: +9392 biu.ac.il

משפיעים על המחר. היום.

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר אילן

מ.ת.ג.
מרכז המחקר והמידע

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
אוניברסיטת בר אילן

המחלקה לאמנות יהודיות
אוניברסיטת בר אילן

נשים בפוליטיקה הישראלית
סדרת הרצאות חודשית

הרצאה ודין
ד"ר אופירה בראוויס-קובלסקי:
"נשים במתנת הרמון בעשור הראשון למדינה"

מנחה
ד"ר איציק פס

שמונים להמון למפגש השני:
עוקפות מימין

שתיקיים ביום שני ט' בכבת תשפ"ב
(13.12.2021), בשעה 20:30, בערוץ מת"ג

המפגש יתקיים בזום:
<https://bit.ly/3kccvxy>

מועד המידע לשרותך: 9392 - biu.ac.il

משפיעים על המחר, היום.

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
אוניברסיטת בר אילן

המחלקה לאמנות יהודיות
אוניברסיטת בר אילן

מ.ת.ג.
מרכז המחקר והמידע

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
אוניברסיטת בר אילן

המחלקה לאמנות יהודיות
אוניברסיטת בר אילן

מ.ת.ג.
מרכז המחקר והמידע

נשים בפוליטיקה הישראלית
סדרת הרצאות חודשית

הרצאה ודין
ד"ר אופירה בראוויס-קובלסקי:
"נשים במתנת הרמון בעשור הראשון למדינה"

מנחה
ד"ר איציק פס

שמונים להמון למפגש השני:
עוקפות מימין

שתיקיים ביום שני ט' בכבת תשפ"ב
(13.12.2021), בשעה 20:30, בערוץ מת"ג

המפגש יתקיים בזום:
<https://bit.ly/3kccvxy>

מועד המידע לשרותך: 9392 - biu.ac.il

משפיעים על המחר, היום.

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
אוניברסיטת בר אילן

המחלקה לאמנות יהודיות
אוניברסיטת בר אילן

מ.ת.ג.
מרכז המחקר והמידע

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
אוניברסיטת בר אילן

המחלקה לאמנות יהודיות
אוניברסיטת בר אילן

מ.ת.ג.
מרכז המחקר והמידע

נשים בפוליטיקה הישראלית
סדרת הרצאות חודשית

הרצאה ודין
ד"ר אופירה בראוויס-קובלסקי:
"נשים במתנת הרמון בעשור הראשון למדינה"

מנחה
ד"ר איציק פס

שמונים להמון למפגש השני:
עוקפות מימין

שתיקיים ביום שני ט' בכבת תשפ"ב
(13.12.2021), בשעה 20:30, בערוץ מת"ג

המפגש יתקיים בזום:
<https://bit.ly/3kccvxy>

מועד המידע לשרותך: 9392 - biu.ac.il

משפיעים על המחר, היום.

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
אוניברסיטת בר אילן

המחלקה לאמנות יהודיות
אוניברסיטת בר אילן

מ.ת.ג.
מרכז המחקר והמידע

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
אוניברסיטת בר אילן

המחלקה לאמנות יהודיות
אוניברסיטת בר אילן

מ.ת.ג.
מרכז המחקר והמידע

נשים בפוליטיקה הישראלית
סדרת הרצאות חודשית

הרצאה ודין
פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן:
רשתת הנשים הדתיות בבחירות הראשונות לכנסת - כישולן או הישג?
ח"כ לשעבר, ד"ר עליזה לכיא
בשעה 20:30, בערוץ מת"ג

מנחה
ד"ר איציק פס

שמונים להמון למפגש השישי:
בשם האל: נשים דתיות בפוליטיקה הישראלית

שתיקיים ביום שני, א' באייר תשפ"ב
(25.5.22), בשעה 20:30, בערוץ מת"ג

המפגש יתקיים בזום:
<https://www.meteg.co.il/>
(ניתן להכנס באתר מת"ג דרך שידור חי או דרך לוח השידורים)

מועד המידע לשרותך: 9392 - biu.ac.il

משפיעים על המחר, היום.

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
אוניברסיטת בר אילן

המחלקה לאמנות יהודיות
אוניברסיטת בר אילן

מ.ת.ג.
מרכז המחקר והמידע

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר אילן

המרכז לחקר האישה ביהדות
אוניברסיטת בר אילן

המחלקה לאמנות יהודיות
אוניברסיטת בר אילן

מ.ת.ג.
מרכז המחקר והמידע

נשים בפוליטיקה הישראלית
סדרת הרצאות חודשית

הרצאה ודין
מאירוחיה של ד"ר עיניה פרידמן:
קולה של ג'נטילינה

מזמנות ומזמנים בשמחה לסדרת הרצאות נשים חוקרות ויצרות

שיצגו את עולמן המיוחד של נשים ויצרות בממשק שבין יצירה וחקירה, חומר ורח, מילים ותבניות.

ההרצאות יתקיימו בימי ראשון בשעה 19:00: הזום וולא משלום

פרטים ולרשימה:
בטייל: faniya.g.center@gmail.com
בטלפון: 0544-936484 (ד"ר איציק פס)

מועד המידע לשרותך: 9392 - biu.ac.il

משפיעים על המחר, היום.

פרסומים

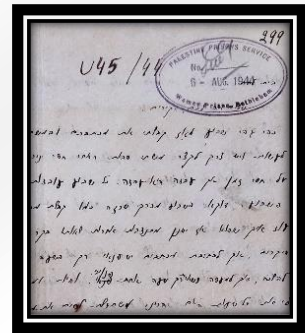
1 - מינקת רבקה

פרויקט הדגל של המרכז, הוצאתו לאור של הספר "מינקת רבקה" שהוא הספר הראשון שנכתב בידי אישה יהודייה, רבקה בת מאיר טיקטינר, במאה ה-16, עומד לפני סיום. עבודת התרגום מידיש הושלמה בידי ד"ר ימימה חובב וכתב היד נמצא בשלבי עריכה סופיים לקראת הוצאתו לאור שהתעכבה מסיבות שונות.

2 - בממלכת הנשים בבית-לחם

פרויקט הוצאת ספר המכתבים שכתבו לוחמות המחטרות שנאסרו בידי הבריטים בתקופת המנדט וישבו בבית הכלא בבית-לחם נמצא כעת בדפוס. על הפרויקט אחראי ד"ר יצחק פס, הרכז האקדמי של המרכז, שבשנתיים האחרונות אסף ומצא בארכיונים שונים ובקרב גורמים פרטיים מכתבים רבים, ניתח אותם וכתב הקדמה ארוכה שבחנה את חווית המאסר ומרכיביה השונים בחיי האסירות והעצירות. הפרויקט זוכה לשיתוף פעולה מצד גורמים שונים הקשורים ומעורבים בתחום ועתיד לראות אור לאחר החגים הבעל"ט.

3 - כתב העת "מסכת"

ממשיך שיתוף הפעולה המוצלח בין המרכז לבין כתב העת "מסכת לחקר נשים בעולם היהודי" שמזה מספר שנים יוצא במסגרת הפקולטה למדעי היהדות. השנה יצא לאור כרך ט"ז של מסכת ובו מאמרים מגוונים ומרתקים ומתוכנן ערב השקה חגיגי בשיתוף מערכת "מסכת" ומייסד כתב העת, חתן פרס נובל, פרופ' ישראל אומן.

צוות אדמיניסטרטיבי

ד"ר יצחק פס ממשיך את עבודתו המצוינת כרכז אקדמי ומנהלי של המרכז לחקר האישה ביהדות וכאחראי לוגיסטיקה. הוא אחראי על הניהול האדמיניסטרטיבי של המרכז, הקשר עם מוסדות האוניברסיטה וגורמי חוץ ועם קהל החוקרים והתלמידים הפונים למרכז. הוא שותף בארגון וייזום כנסים ואירועים שונים ומשמש איש הקשר מטעם המרכז עם חברות מערכת כתב העת "מסכת". במסגרת תפקיד זה הוא אחראי על הניהול הטכני של הוצאת כתב העת הכולל קשר עם הכותבים, פרסום, הפצה וקשר עם בית הדפוס. כחלק מתפקידיו הוא מנהל את אתר האינטרנט של המרכז, אחראי על הקשר עם אנשי המקצוע מהאוניברסיטה ומחוצה לה, אחראי על התוכן ועל דף הפייסבוק של המרכז וכן על הוצאת הניוזלטר השנתי.

תוכניות לשנת תשפ"ג

בשנת הלימודים תשפ"ג נערך המרכז לחקר האישה ביהדות להמשיך ואף להגביר את פעילותו. כמדי שנה נעניק מלגות ופרסים לתלמידות ולתלמידי מחקר החוקרים נושאים הקשורים בחקר האישה ביהדות ונתמוך בספרים ובמחקרים בתחום דעת זה. בשנה זו אי"ה עתידים לראות אור שני ספרים שהמרכז עמל על הוצאתם לאור והם יושקו באירועים מיוחדים. בנוסף, מתוכננים מספר כנסים ואירועים: סדרה בת מספר מפגשים חודשיים שתעסוק ב"נשים בעלייה השנייה", סדרת הרצאות לקהל הרחב שתבחן מאפיינים שונים בתחום הדעת של חקר האישה ביהדות, כנס משותף עם המחלקה לתנ"ך ועם התוכנית ללימודי מגדר.